

विशेष कारणको अवस्थामा रहेका शिक्षकको व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०८०

प्रस्तावना: सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी शिक्षकलाई विशेष कारण परी अन्य विद्यालयमा काम काज गर्न खटाउनु पर्ने भएकोमा त्यस्तो अवस्थाको आधार, पहिचान तथा विश्लेषण गर्न, विशेष कारण सम्बन्धी विषयलाई व्यवस्थित, अनुमानयोग्य, वस्तुनिष्ठ र वास्तविकतामा आधारित बनाउन र न्यूनतम तथा अधिक सेवा अवधिको कारण विशेष कारणबाट प्राप्त गर्ने सुविधामा सहजीकरण गर्न तथा शिक्षकको काम काज तथा स्थानान्तरण सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित र भरपर्दो बनाई यस सम्बन्धी निर्णय प्रकृत्यालाई सरल, सहज तथा पारदर्शी बनाउन वाञ्छनीय भएकोले,

शिक्षा ऐन, २०२८ को दफा १९क तथा शिक्षा नियमावली २०५९ को नियम १९२ को खण्ड (ड) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयले यो निर्देशिका बनाई लागू गरेको छ।

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस निर्देशिकाको नाम "विशेष कारणको अवस्थामा रहेका शिक्षकको व्यवस्थापन सम्बन्धी निर्देशिका, २०८०" रहेको छ।

(२) यो निर्देशिका मन्त्रालयले स्वीकृत गरेको मितिदेखि लागू हुनेछ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा,

(क) "आयोग" भन्नाले शिक्षक सेवा आयोग सम्झनु पर्छ।

(ख) "इकाइ" भन्नाले शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ सम्झनु पर्छ।

(ग) "ऐन" भन्नाले शिक्षा ऐन, २०२८ सम्झनु पर्छ।

(घ) "केन्द्र" भन्नाले शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्र सम्झनु पर्छ।

(ङ) "नियमावली" भन्नाले शिक्षा नियमावली, २०५९ सम्झनु पर्छ।

(च) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकार शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

(छ) "विद्यालय" भन्नाले नेपाल सरकारबाट अनुदान पाउने गरी सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय सम्झनु पर्छ।

(ज) "विशेष कारण" भन्नाले कुनै शिक्षक नियुक्त भइ सकेपछि आकस्मिक घटना वा आपत्कालीन अवस्थामा परेकोले निजको जीवनलाई जोखिममुक्त गर्नु पर्ने भएको वा नियुक्त भई सकेपछि प्रचलित कानून बमोजिम परिभाषित घातक वा कडा रोग लागी सोको उपचार गर्नु पर्ने अवस्थाको कारण सम्झनु पर्छ।

(झ) "शिक्षक" भन्नाले सामुदायिक विद्यालयमा कार्यरत स्थायी सेवा अवधि एक वर्ष नपुगेको वा अवकास हुन एक वर्ष बाँकि भएको शिक्षक सम्झनु पर्छ।

३. विशेष कारणमा परेको मानिने: स्थायी नियुक्ति वा पदस्थापना भै विद्यालयमा कार्यरत कुनै शिक्षक देहायको अवस्थामा विशेष कारणमा परेको मानिनेछ:

(क) घातक वा कडा रोग वा कुनै दुर्घटनाको कारण स्थानीय अस्पताल र स्वास्थ्य केन्द्रमा उपचार हुन नसक्ने भई निजलाई उपचारको सुविधा भएको स्थानमा तीन महिनाभन्दा बढी समयसम्म समय उपचार गर्नु पर्ने भनी नेपाल मेडिकल काउन्सिलबाट प्रमाणपत्र प्राप्त

चिकित्सकको राय सहित जिल्ला वा प्रदेश वा नेपाल सरकारको अस्पतालको प्रमुखबाट सिफारिस भएको।

- (ख) शिक्षकमा नियुक्त भई सकेपछि कुनै महिला शिक्षकलाई प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि कुनै कडा वा घातक रोग लागेको वा कुनै घटनामा परेको र सोको उपचार नहुँदा निजको जीवन जोखिममा पर्न सक्ने भनी सम्बन्धित चिकित्सकले दिएको राय सहित सम्बन्धित जिल्लास्थित सरकारी अस्पताल वा प्रदेश स्थित सरकारी अस्पताल वा नेपाल सरकारको स्वामित्वको सरकारी अस्पताल वा प्रचलित कानून बमोजिम नेपाल सरकारको स्वामित्व अन्तर्गत स्थापना भएका शिक्षण अस्पताल तथा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठानका प्रमुखले सिफारिस गरेको।
- (ग) कुनै शिक्षक आकस्मिक घटनामा परी वा प्रकृतिक विपद्मा परी गम्भीर घाइते भएको स्थानीय अस्पताल तथा जिल्ला अस्पतालका प्रमुखले आफ्नो अस्पतालमा उपचार हुन नसक्ने भनी अन्यत्र लैजान सिफारिस गरेको र त्यस्तो सिफारिस बमोजिम अन्यत्र उपचार गर्नु पर्ने भएको र चिकित्सकले घातक रोग भनी गरेको सिफारिस बमोजिम प्रदेश अस्पताल वा संघीय अस्पताल वा नेपाल सरकार अन्तर्गतको शिक्षण अस्पताल वा प्रतिष्ठान स्तरीय अस्पतालको प्रमुखबाट प्रमाणित भएको।
- (घ) अपाङ्गता सम्बन्धी संघीय कानून बमोजिमको "क", "ख" र "ग" वर्ग अन्तर्गत परी शारीरिक अवस्थाको कारण नियुक्ति पाएको सम्बन्धित विद्यालयमा आवत जावत गरी पठन पाठन गर्न असमर्थ भएको भनी आधार र कारण खुलाई सम्बन्धित स्थानीय तहले सिफारिस गरेको र सम्बन्धित प्रदेश वा संघीय अस्पतालको चिकित्सकले सोकुरा सिफारिस सहित अस्पताल प्रमुखबाट प्रमाणित गरेको।

४. शिक्षकले निवेदन दिनुपर्ने: (१) दफा ३ बमोजिमको अवस्थाको शिक्षकले ऐनको दफा १६ज. तथा नियमावलीको नियम ९९ बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी आवश्यक कागजात सहित आफूले हाल अध्यापन गर्नु पर्ने विद्यालय रहेको जिल्लाको इकाइमा निवेदन गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदनमा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायको विवरणसमेत संलग्न गर्नु पर्नेछ:

- (क) दफा ३ बमोजिम आफूमाथि आइपरेको समस्या र सोसंग सम्बन्धित कागजात तथा सिफारिस पत्र,
- (ख) कार्यरत विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णय प्रतिलिपी सहितको सहमति र कार्यरत विद्यालय रहेको स्थानीय तहको तलब भत्ता भुक्तानी कुन विद्यालयबाट गरिनेहो सो सहितको सहमति पत्र,
- (ग) कार्यरत विद्यालय रहेको जिल्लाबाट जिल्लान्तर भै जाने शिक्षकको हकमा सम्बन्धित इकाइको सहमति पत्र,
- (घ) जुन विद्यालयमा अध्यापन गर्न आउने हो सो विद्यालयको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णय प्रतिलिपी सहितको सहमति पत्र र स्थानीय तहको सिफारिस,
- (ङ) खण्ड (घ) बमोजिमको सहमति तथा सिफारिसपत्रमा निम्न व्यहोराहरू यकीन रूपमा खुलेको हुनु पर्नेछ:

(१) विद्यालयले दरबन्दी रिक्त रहे वा नरहेको,

(२) निम्न माध्यमिक (आधारभूत तह कक्षा ६-८ का शिक्षक) र माध्यमिक शिक्षकको हकमा

विषय मिल्ने वा नमिल्ने,

(३) आयोगमा पदपूर्तिका लागि माग भए नभएको तथा उक्त दरवन्दी खुद पुल दरवन्दीमा रहे नरहेको,

(४) कुन विद्यालयबाट तलव भत्ता भुक्तानी गर्ने भन्ने विषय ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमका सिफारिसमा कुनै निश्चित अवधि खुलाउनु पर्ने भए त्यस्तो अवधिसमेत खुलाउनु पर्नेछ ।

५. कामकाजको लागि खटाउन सकिने: (१) विशेष कारण परेको भनी पेश हुन आएका कागजात वास्तिकतामा आधरित भएको र सम्बन्धित विद्यालय व्यवस्थापन समिति तथा स्थानीय तहबाट सहमति सहित सिफारिस पत्र प्राप्त भएको अवस्थामा काम काजको लागि खटाउन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम काम काजको लागि खटाउँदा खटाइएको अवधि, सोको विशेष कारण र तलवभत्ता प्राप्त गर्ने स्थानीय तह सहितको विवरण खुलाउनु पर्नेछ ।

६. इकाइ प्रमुखको भूमिका: विशेष कारण परेकोले अन्य विद्यालयमा अध्यापन गर्नको लागि निवेदन पर्न आएका शिक्षकलाई एक जिल्लाबाट आर्को जिल्लामा स्थानन्तरण भै कामकाज गर्न खटाउँदा देहायको बमोजिम गर्नु पर्नेछ:

(क) आउन चाहने विद्यालयमा समान तहमा दरवन्दी रिक्त रहेको र सो दरवन्दी दरवन्दी मिलानको क्रममा कटौतीमा नपरेको वा कटौतीमा पर्न सक्ने अवस्था नरहेको तथा सो रिक्त दरवन्दी आयोगबाट पदपूर्तिका लागि माग नभएको स्थायी दरवन्दी भएको,

(ख) पदाधिकार रहेको विद्यालयबाटै तलव भत्ता खाने गरी अन्यत्र विद्यालयमा कामकाजमा खटिन चाहेको भएमा सोहि अनुसार अवधि खुलाई अन्यत्र विद्यालयमा गै कामकाज गर्नका लागि पदाधिकार रहेको विद्यालय व्यावस्थापन समिति र सम्बन्धित स्थानीय तहले लिखित सहमति दिएको,

(ग) निम्न माध्यमिक (आधारभुत तह कक्षा ६-८ का शिक्षक) र माध्यमिक शिक्षकको हकमा विषय मिल्ने भएको ।

७. विषय परिवर्तन गर्न नहुने: (१) निम्न माध्यमिक तह र माध्यमिक तहका शिक्षकलाई आधारभुत तह ६-८ सम्म तथा माध्यमिक तहमा कामकाज गर्न खटाउँदा जुन विषयको शिक्षक रिक्त भएको हो सो विषयको शिक्षक भएको अवस्थामा मात्र त्यसरी काम काज टाउन सकिनेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम खटाउदा शिक्षा नियमावलीको अनुसूची १२ बमोजिम हुने गरी खटाउनु पर्नेछ ।

८. विषय मिलेको हुनु पर्ने: (१) यस निर्देशिका बमोजिम शिक्षक खटाउँदा आधारभुत तह कक्षा ६-८ का शिक्षक र माध्यमिक तहको शिक्षक भए विषय मिलेको हुनु पर्नेछ ।

(२) एउटै तहमा विगतमा एकै विषयमा एक भन्दा बढी शिक्षक कार्यरत रहेको अवस्थामा कुनै एक शिक्षकको पद रिक्त भएमा पुनः दुईजना शिक्षक हुनेगरी सोही विषयको शिक्षकलाई त्यस विद्यालयमा खटाउने छैन ।

(३) आउन चाहने विद्यालयमा समान तहमा दरवन्दी रिक्त रहेको भए तापनि सो दरवन्दी मिलानको क्रममा कटौतीमा परेको वा सो रिक्त पदमा आयोगबाट पदपूर्तिका लागि माग भै गएको अवस्थामा त्यस्तो पदमा कुनै शिक्षकलाई कामकाजमा खटाइने छैन ।

९. इकाइ प्रमुखले खटाउन सक्ने: (१) विशेष कारण परेको भनी काम काजको लागि तोकिएको पाउन पर्ने आएका निवेदन उपर सम्बन्धित जिल्लाको इकाइ प्रमुखले एक पटकमा बढीमा तीन महीनासम्मको अवधि तोकिएको सहमति प्राप्त भएको विद्यालयमा कामकाज गर्ने गरी शिक्षकलाई खटाउन सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कामकाजमा खटाउँदा सो अवधिभरिको तलब भुक्तानी कहाँबाट भुक्तानी गरिने हो सोको यकिन गर्नु पर्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको निर्णयको जानकारी सम्बन्धित विद्यालय, स्थानीय तहहरू, केन्द्र र राष्ट्रिय किताबखाना (शिक्षक) मा यथासीघ्र पठाउनु पर्नेछ।

१०. कागजातको आधिकारिकता बुझ्नु पर्ने: (१) इकाइ प्रमुखले विशेष कारण परेको भनी प्राप्त हुन आएको निवेदनको आधिकारिकता बुझेर मात्र निर्णय गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन र तत्सम्बन्धी कागजातको आधिकारिकतामा द्विविधा भएको अवस्थामा इकाइ प्रमुखले अन्य कुनै सरकारी निकाय मार्फत त्यस्ता कागजात वा प्रमाणको विषयमा बुझ्न सक्नेछ।

११. निवेदन पठाउन सक्ने: यो निर्देशिका जारी हुनु अघि मन्त्रालय वा केन्द्रमा विशेष कारण परेको भनी पर्न आएका निवेदन उपर आवश्यक कारवाहीको लागि सम्बन्धित इकाइमा पठाउन सकिनेछ।

१२. निर्देशन दिन सक्ने: यो निर्देशिका कार्यान्वयनको क्रममा कुनै द्विविधा भएमा केन्द्रले इकाइलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ।

१३. नियमावलीको ढाँचामा निवेदन गर्नु पर्ने: यो निर्देशिकामा लेखिए बमोजिम काम काजको लागि इकाइमा निवेदन गर्दा नियमावलीमा निर्धारित ढाँचाको आधारमा विशेष कारण परेको व्यहोरा खुलाई निवेदन गर्नु पर्नेछ।

१४. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यो निर्देशिकामा लेखिएका कुराहरू प्रचलित कानूनसँग बाझिन गएमा बाझिएको हदसम्म प्रचलित कानूननमा भएको व्यवस्था नै कार्यान्वयन हुनेछ।

१५. संशोधन वा खारेज गर्न सक्ने: मन्त्रालयले आवश्यकता अनुसार यो निर्देशिकामा संशोधन गर्न वा यसलाई खारेज गर्न सक्नेछ।

